

»mrtvih« odlomkov, ampak samo takšne, ki so aktualni tudi v današnjem jezikoslovju.

Manj sprejemljiva je sestavljavčeva odločitev, da je pri izbiranju besedil upošteval poleg znanstvene vrednosti dela in njegove razumljivosti še nekatere čisto zunanje dejavnike; izločil je namreč avtorje, katerih dela so širše dostopna (prevedena), kar seveda škodi objektivnemu prikazu veljavnosti njihovih idej v razvoju sodobnega jezikoslovja. Skoraj nenavadno je, da v hrestomatiji niso zastopani Baudouin de Courtenay, de Saussure, Hjelmslev in Chomsky.

Če pregledamo avtorski sestav po nacionalni pripadnosti, ugotovimo, da je največ ruskih oz. sovjetskih jezikoslovcev, za njimi so poljski, ameriški idr. Najmlajši med sovjetskimi jezikoslovci, ki ga letos sicer ne srečamo več v sovjetskih publikacijah, je leta 1932 rojeni Igor Aleksandrovič Mel'čuk, avtor znamenitega dela »Smysl — Tekst« (1974).

Hrestomatija je razdeljena v šest tematsko zaključenih poglavij; prvi dve z naslovom *Predmet in naloge jezikoslovja* ter *Specifiika jezika in njegova funkcija* v družbi obsegata tale besedila: J. Rozwadowski, *Pomen jezikoslovnih ved* (v okviru znanosti sploh); V. V. Ivanov, *Nekatere vprašanja sodobnega jezikoslovja*; Pierre Guiraud, *Problemi in metode statistične lingvistike*; V. Mathesius, *Funkcionalna lingvistika*; V. Georgiev (Bolg.), *Metodološka vprašanja lingvistike*; T. Milewski, *Definicija jezika*; L. Bloomfield, *Raba jezika* (odlomek iz njegove knjige *Language*); G. Klaus (nemški filozof — formalna logika, kibernetika, teorija spoznavanja), *Pragmatika kot disciplina teorije spoznavanja*; R. Jakobson, *Jezikovna komunikacija*.

Vprašanjem jezikovne diahronije je namenjeno tretje poglavje — *Zakovitosti zgodovinskega razvoja jezika*; zanimivo je, da je sestavljavec popolnoma obšel nemško jezikoslovje, ki se je prav na tem področju metodološko najbolj uveljavilo. Odlomki so iz tehe avtorjev: D. N. Ušakov, *Življenje jezika*; V. M. Žirmunskij, *Oblikovanje nacionalnih jezikov*; E. D. Polivanov, *Kje so vzroki jezikovnega razvoja*; A. Meillet, *O razvoju jezikov od prvobitne družbe do zgodovinskih obdobj*; P. A. Buzuk, *Lingvistična geografija kot možna metoda pri proučevanju zgodovine jezika* (Buzuk je bil pomembna jezikoslovna osebnost konec dvajsetih let v

Minsku; bil je eden glavnih utemeljiteljev jezikoslovja na mladi beloruski univerzi.)

V razdelku o fonetiki in fonologiji srečamo odlomke: F. F. Fortunatov, *Pomen glasovne plasti v jeziku*; L. V. Ščerba, *Kaj je posamezni glas jezika*; N. S. Trubeckoj, *Nauk o pomenskem razlikovanju*; Ch. Hockett, *Signalizacija s pomočjo glasu: fonologija*; A. A. Reformatskij, *O razhajanjih Moskovske fonološke šole z leningrajskimi fonologi*.

Po ruski tradiciji je v poglavje o gramatiki vključeno tudi besedotvorje z odlomkom iz študije G. O. Vinokura, *O ruskem besedotvorju*; sicer najdemo v tej enoti še A. A. Potebnja, *Slovnične oblike*; R. I. Avanesov in V. N. Sidorov, *Oblike in slovnični tipi besed*; N. V. Kruševskij, *Sinteza morfoloških elementov in besedo in besed v jezik*; A. A. Šahmatov, *Nauk o stavku*; V. V. Vinogradov, *Predikativnost in intonacija sporočila kot osnovne slovnične značilnosti stavka*; A. Belić, *Stavek in sintagma*.

Zadnje poglavje ima naslov *Nauk o besedi in o besednem sestavu jezika*; v njem je šest prispevkov, štirje sovjetski in dva poljska: A. I. Smirnickij, *Vsebina in naloge leksikologije*; O. S. Ahmanova, *Vprašanje pomena v sodobnem sovjetskem jezikoslovju*; J. Kuryłowicz, *Nekaj o pomenu besede*; V. Doroszewski, *Nekaj opazanj in pojmov iz semantike in besedne strukture*; T. P. Lomtev, *Načela izdvajanja diferencialnih semantičnih elementov*; I. A. Mel'čuk, *O terminih »stalnost« in »idiomatičnost«*.

Avtor izbora B. I. Kosovskij (umrl je v času tiskanja knjige) je dvajset let predaval splošno jezikoslovje na filološki fakulteti v Minsku; in čeprav je svojo hrestomatijo namenil predvsem študentom, lahko vseeno zapišemo, da bo zaradi domiselnega izbora besedil in njihove splošne razumljivosti zanimala tudi bralce zunaj jezikoslovnega kroga, saj morda prav zaradi tehnicizacije življenja ljudje pogostejše razmišljajo o »skrivnostih« svojega temeljnega izrazila — jezika.

#### Frekvenčni slovar beloruskega jezika

N. S. Mažejka, A. Ja. Suprun, *Častotny složnik belaruskaj movy. Mastackaja proza*. Minsk 1976, 232 str.

Vprašanje pogostnosti besed v različnih zvrsteh jezika je živo že skoraj tri deset-

letja. V slavistiki je znana prva večja frekvenčna obdelava ruskega besedišča iz začetkov petdesetih let (Josselson, *Russian Word Count*), najbolj popularen v praktični rusistiki pa je deset let pozneje sestavljeni frekvenčni slovar Ė. A. Štejnfel'dt (*Častotnyj slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*, Tallin 1963); za slovaščino poznamo delo J. Mištrika, *Frekvencia slov v slovenščine*, Bratislava 1969.

Frekvenčni slovar beloruskega leposlovnega jezika je pripravila katedra za splošno in slovansko jezikoslovje filološke fakultete v Minsku; delo je zasnoval in vodil A. Ja. Suprun s sodelovanjem N. S. Mažejka. Precejšen delež pri nastajanju slovarja imajo tudi slušatelji slavistike, ki so izpisovali in urejali besedno kartoteko. O problematiki beloruskega frekvenčnega slovarja najdemo kratko poročilo že leta 1970 v zborniku *Aktual'nye problemy leksikologii*, Minsk, str. 140—141.

Iz uvodnega dela slovarja razberemo, da so sestavljavci izbrali za podlago 290 odlomkov iz beloruskega leposlovja; ker je imel vsak odlomek približno tisoč besed, so dala vsa besedila skupaj okrog 300 tisoč besednih rab s približno 21 tisoč različnimi leksemi.

Slovarski del je razdeljen v dve enoti; v prvi enoti je po frekvenčnem rangju razvrščenih 2037 najpogostnejših beloruskih leksemov; ob besedi je navedena frekvenca in število odlomkov, iz katerih je bila izpisana. Samo sedem besed (izmed prvih dvanajstih) so našli v vseh 290 odlomkih: *ën* (zaimek *on*), *i*, *u* (*ũ*), *z*, *byc'*, *a*, *gëty* (*gëta*); najvišja frekvenca je 11711 (zaimek *ën*), ki pa že pri besedi *da* (15. rang) zdrsne na 2278 in pri besedi *užo* (34. rang) na 1004. Besede od št. 1915 do 2037 imajo frekvenco 15, zadnja od njih se nahaja samo v enem besedilu (kazúlja — srna). Besede s frekvencami od 14 do 1 so zaradi gospodarnosti s prostorom nanizane abecedno v frekvenčnih »blokhi«, kar seveda (vsaj v začetku) škodi preglednosti. Goto-vo je zanimivo dejstvo, da ima kar polovica besed (9915) frekvenco 1. Slovarju je priključen še abecedni seznam prvih tisoč besed z enako frekvenčno informacijo kot v osnovnem delu. Za matematično slabo podkovanega bralca je s formulami opremljeni matematični komentar na koncu slovarja seveda samo deloma razumljiv.

Ni dvoma, da ima beloruski frekvenčni slovar pomembno vlogo pri reševanju lek-

sikalnih vprašanj jezika, koristen pa bo tudi za literarno vedo; v širši slavistiki bo slovar nepogrešljiv pri kontrastivnem proučevanju slovanskih jezikov.

#### Vzhodnoslovanski jezikoslovci

M. G. Bulahov, *Vostočnoslavjanskije jezykovedy. Biobibliografičeskij slovar'*. Tom I. Minsk 1976, 320 str.

V prvem delu je avtor zajel 131 predstavnikov vzhodnoslovanskega jezikoslovja od začetka 16. do konca 19. stoletja (oz. prvih desetletij 20. stol.); v drugi knjigi name-rava M. G. Bulahov orisati življenje in delo vzhodnoslovanskih jezikoslovcev 20. stoletja. Lahko rečemo, da je pred nami prva sistematično urejena zbirka vseh imen ruskega, beloruskega in ukrajinskega jezikoslovja s skrbno zbranimi življenjepisnimi in bibliografskimi podatki ter s kratko označitvijo pomembnosti njihovega dela v razvoju slovanskega jezikoslovja. Posebna vrednost slovarja je tudi v tem, da je za starejša obdobja pritegnil sicer manj znane filologe, ki pa so bili v danem času važni nosilci jezikoslovne misli.

Avtor je sprejel v slovar tudi jezikoslovce, ki so bili rojeni zunaj Rusije, a so delovali (vsaj deloma) na ruskih univerzah in akademiji. Tako je v slovarju najti za starejše obdobje precej učenjakov grškega rodu (Maksim Grek idr.), v 19. stol. pa precej Poljakov (večja tretjina Poljske je bila v sklopu ruske države). Od južnih Slovanov obravnava avtor Jurija Križaniča (133—135), hrvaškega misijonarja, ki je leta 1666 v sibirskem izgnanstvu dokončal nenavadno izvirno slovnično knjigo z naslovom *Gramatično izkazanje ob ruskom jeziku popa Jurka Križanišča, prezvanjem Serbljanina, među Kupoju i Vunoju rika-mi, vo ujezdeh Bihišča grada, okol Dubovca, Ozl'ja i Ribnika ostrogov. Pisano v Sibiri lita zrod* (= 7174 ali 1666), ki je bila najdena in natisnjena šele sredi 19. stoletja. Precej izčrpno je v slovarju obdelan drugi južni Slovan (Hrvat) Vatroslav Jagić, ki je bil od 1880 do 1886 profesor cerkvenoslovanskega in ruskega jezika na peterburški univerzi (do prevzema Miklošičeve slovanske stolice na Dunaju). Med češkimi jezikoslovci, ki so delovali v Rusiji v drugi polovici 19. stoletja, moramo posebej omeniti Antona Dobiaša, ki je zapustil vidne sledove v ruski sintaktični teoriji.

Knjiga M. G. Bulahova ne bo samo zanesljiv vir informacij za predavanja in seminarje iz zgodovine slovenskega jezikoslovja; bogata literatura ob posameznih člankih odpira pot tudi novim raziskavam. Kljub tako nadrobnim bio- in bibliografskim podatkom nas vendar velikokrat presenetijo številni vprašaji namesto letnic rojstva in smrti celo pri avtorjih, ki so najbrž živeli še v začetku tega stoletja (Dobiaš, Šercl idr.); verjetno za to ni kriv sestavljavec slovarja ampak življenje samo. Najbrž bo moral ostati vprašaj namesto letnice smrti in tam celo v knjigi jezikoslovcev 20. stoletja.

Franc Jakopin  
Filozofska fakulteta v Ljubljani

### Antologija slovenskih ljudskih pesmi

*Zmaga Kumer: Pesem slovenske dežele. (Primeri iz arhiva Glasbeno narodopisnega instituta v Ljubljani / Izdaj Glasbeno narodopisna sekcija Instituta za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.) Založba Obzorja Maribor 1975. 679 + (V) str. + 2 gramofonski plošči.*

Antologija je prva reprezentativna zbirka slovenskih ljudskih pesmi. Štrekljeva zbirka Slovenske narodne pesmi (1898—1923) in izdaja Slovenskih ljudskih pesmi pri Slovenski Matici (1970—), ki je v teku, imata namreč značaj zbranega dela. V obravnavani antologiji ne gre le za število z notnimi zapisi predstavljenih besedil (537), ampak tudi za vsestranski prikaz življenja in značilnosti slovenske ljudske pesmi, kar je doseženo v osem poglavij dolgem uvodu, v katerem dr. Zmaga Kumrova strnjeno povzema dosedanja dognanja na tem področju.

V prvih treh poglavjih (*Ljudska pesem — spremljevalka vsakdanjih in prazničnih dni, Odsev življenjske resničnosti v pesmih, Ljudska pesem — ogledalo mišljenja in čustvovanja*) gre predvsem za etnološki vidik obravnavane naše ljudske pesmi. V prvem avtorica pregledno niza postaje, na katerih se je vsak posameznik, nekdanj bolj kot danes, intimno srečeval s to vrsto ljudske besedne umetnosti (npr. pesmi zazibalke ali uspavanke, otroške pesmi — izštevavnice, zmerjavke; vasovalske, ljubezenske fantovske in deklishe, svatovske itd. do resnobnejših mrljiških). In tudi ob delu in o praznikih je nekdanj pesem

intenzivneje spremljala našega človeka kot danes. Morda je današnje priložnosti za petje kljub omembi dneva žena in morebiti še živega petja v delavnicah in tovarnah Kumrova le prehitro odpravila. Od petja na romanjih je zlahka potegniti nit do spontanega petja na raznih šolskih, sindikalnih, planinskih, gasilskih in podobnih izletih, posebno na dolgih vožnjah z avtobusi, na piknikih, taborjenjih in ne nazadnje ob praznovanju krajevnih praznikov ali ob 1. maju, dnevu borca itd. V naslenjih dveh poglavjih spoznavamo ljudsko pesem kot enega od virov za raziskovanje slovenske ljudske (materialne, socialne in duhovne) kulture. Pri tem se zastavlja vprašanje, koliko so taki podatki lahko zanesljivi, saj je tudi pri teh pesmih treba upoštevati pesniško svobodo; prenašale so se iz kraja v kraj, ne da bi se vedno znova prilagajale okolju, pravilno vmeščanje realij v čas in prostor pa je tudi za etnološko preučevanje vedno važnejše.

Naslednje poglavje (*Način izražanja v slovenski ljudski pesmi*) sega s svojo problematiko v literarno vedo. Medtem ko avtorica Grafenauerjeve ugotovitve na tem področju sprejema brez pridržkov, se z Merharjevim mnenjem, da so bile ljudstvu bližje lirske kot pripovedne pesmi, ne strinja docela. Pozornosti vredna je njena ugotovitev o potujočih (uvodnih) verzih ali celotnih kiticah, ki jih srečujemo »pri vsebinsko različnih, čeprav ponavadi isti vrsti pripadajočih pesmih«, npr. Stoji, stoji (en) beli grad, Leži, leži ravno polje. Druge značilnosti slovenskih ljudskih pesmi so še izražanje v nasprotjih, kar je doseženo s časovnimi, prostorskimi ali številčnimi določili, z vprašanji in odgovori, z zanikanjem, izločanjem ipd. (sem sodi tudi slovanska antiteza), spretnost in domislenost v stilnem izražanju.

V poglavju o oblikovanju pesemskega besedila avtorica izrecno poudarja, da ljudske pesmi ni mogoče presoјati po merilih literarne poetike, ker ni namenjena deklamiranju, ampak petju in živi dosledno skupaj z melodijo. Če bi ravnali tako, bi morali večkrat ugotoviti, da se v isti pesmi zvrščajo različni dolgi verzi iz različnih stopic, da so torej kitice ritmično in metrično neurejene. Če pa priznamo obstoj anakruze, ugotovimo, da se ritmika slovenske ljudske pesmi ravna dosledno po načelu silabičnosti. Po tem in po delitvi verzov s premorom se naša pesem pridružuje ljudski pesmi drugih slovanskih narodov, med-